

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนที่มีคุณธรรมนำความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและสามารถจัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ยังมียุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศโดยมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลายและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชนเกิดการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนที่เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้สร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ พร้อมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล ตลอดจนยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืนโดยให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อสร้างความเข้มแข็งของภาคการผลิตและการบริการบนฐานการเพิ่มคุณค่าสินค้าและบริการจากองค์ความรู้และนวัตกรรมและการบริหารจัดการที่รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ เพื่อเกิดการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจช่วยแก้ปัญหาความยากจนและมีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

วิสาหกิจชุมชนในภาคเหนือตอนบนมีจุดอ่อนที่สำคัญ คือ ปัญหาด้านการจัดองค์กร การตลาดและปัญหาด้านการเงิน (อารี วิบูลย์พงศ์และคณะ, 2548) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้ต้องการความช่วยเหลือด้านความรู้ในการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ โรงเรือน เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์การผลิตและเงินทุนเพื่อการลงทุน ดังนั้นในการดำเนินการวิจัยต่อยอดจากงานวิจัยดังกล่าวคือการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ อาทิ ความรู้ด้านการจัดองค์กร การบริหารจัดการด้านการเงิน การบัญชี การพัฒนาปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ การจัดทำตราสินค้า การพัฒนาปรับปรุงกระบวนการผลิต การศึกษาต้นทุนการผลิต ประสิทธิภาพการผลิตและจุดคุ้มทุน เป็นต้น จากการศึกษาของทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์และคณะ (2543) พบว่า กลุ่มแม่บ้าน 4 รายจากทั้งหมด 26 รายหรือร้อยละ 16 ประสบปัญหาขาดทุนจากการรวมกลุ่มในการผลิต ดังนั้นการให้ความรู้ด้าน

เศรษฐศาสตร์ การบริหารจัดการ การบัญชีและการตลาด จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการประกอบธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและธุรกิจชุมชนในชนบท

ทีมวิจัยจึงได้ข้อคิดว่าจะนำภูมิปัญญาความรู้ที่มีอยู่ในตัวปราชญ์ชุมชน บูรณาการกับความรู้สากลของทีมวิจัย ซึ่งได้แก่ ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ ความรู้ด้านการตลาด และความรู้ด้านการบัญชี ซึ่งชุมชนมีความรู้ด้านบัญชีระดับหนึ่ง นำเสนอหลักคิดอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบการทำบัญชีที่ง่ายและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน สอดแทรกวิธีคิดเรื่องการเงิน การใช้จ่ายตามความจำเป็น คือ บังคับใช้ การให้ชุมชนจัดทำสมุดบัญชีรับจ่ายเงินเพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและเพิ่มการออมเงิน การวิเคราะห์รายได้ค่าใช้จ่ายการวิเคราะห์สถานการณ์การเงินในปัจจุบันเป็นอย่างไร เช่น มีพอใช้ ไม่เหลือเก็บ มีพอใช้และเหลือเก็บ มีไม่พอใช้และเป็นหนี้ หรือมีไม่พอใช้ แต่ไม่เป็นหนี้ การศึกษาจุดแข็งจุดอ่อนปัญหาอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน ศึกษาต้นทุนการผลิตและหาแนวทางในการระดมทุนและทรัพยากรในชุมชนศึกษาหาขนาดการลงทุนที่เหมาะสม สอดคล้องกับตลาดของชุมชน โดยเน้นเป้าหมายการบริหารจัดการตามหลักการสหกรณ์ พัฒนาบรรพบุรุษโดยอาศัยความรู้ด้านการตลาดและการพัฒนาตลาดวิสาหกิจชุมชนตลอดจนการเรียนรู้วิธีปฏิบัติตามพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาเป็นฐานความรู้กลับคืนสู่ท้องถิ่น เกิดการสืบทอดและพัฒนาเครือข่ายความรู้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์หลักของแผนงานวิจัย

1) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนอย่างบูรณาการในการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง ถั่วเหลืองและน้ำมันงาทั้งด้านการผลิต การระดมทุนของชุมชน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การตลาด การบัญชีและการเงิน

2) เพื่อนำรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายใต้การพึ่งพาทรัพยากรภายในชุมชนท้องถิ่นไปเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ

1.3 แนวทางดำเนินการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตของการวิจัย

1) ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาแนวคิดและเป้าหมายของกลุ่มการผลิต ศึกษาต้นทุนการผลิต แนวทางการระดมทุนภายในกลุ่ม ศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม ศึกษาการตลาดทั้งภายในและภายนอกชุมชน ด้านบัญชี ความหมาย ประโยชน์ของการทำบัญชี และวิธีการทำบัญชี และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

2) ขอบเขตพื้นที่วิจัย กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านปางหมูและบ้านสบสอย ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3) ขอบเขตของช่วงเวลาที่วิจัย ตุลาคม 2551 ถึง ตุลาคม 2552

4) ขอบเขตของประชากรผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านปางหมูและบ้านสบสอย ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.3.2 วิธีดำเนินการวิจัย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพผนวกกับเชิงปริมาณ

1.3.3 วิธีการเก็บข้อมูลและแหล่งข้อมูล ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยเริ่มจากการสอบถามกลุ่มผู้ผลิตเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานด้านการผลิต การตลาด การบริหาร และการบัญชี ในปัจจุบัน สอบถามปัญหาและความต้องการของกลุ่มผู้ผลิตและศึกษาแนวคิดในการผลิตเพื่อปรับแนวความคิดให้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงโดยการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง เสริมความรู้ด้านการผลิต การระดมทุน การตลาด การบริหาร และการบัญชี ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ และหารูปแบบของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายใต้การพึ่งพาทรัพยากรภายในชุมชนท้องถิ่นและเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ

1.3.4 วิธีการประมวลผลข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล นำผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานด้านการผลิต การระดมทุน การตลาด การบริหาร และการบัญชี ของกลุ่มตัวอย่างมาแปลความหมายโดยเทียบกับเกณฑ์ด้วยค่าสถิติร้อยละ เพื่อตอบจุดประสงค์ของการวิจัย สรุปข้อค้นพบวิธีการบูรณาการและการวิจัย ด้วยการบรรยาย นำเสนอและเผยแพร่ผลการวิจัย

1.3.5 ระยะเวลา ตุลาคม 2551 ถึง ตุลาคม 2552

1.3.6 สถานที่ หมู่บ้านเกษตรกรบ้านปางหมูและบ้านสบสอย ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.4 นิยามศัพท์ การวิจัยครั้งนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

การบัญชี หมายถึง ศิลปะของการเก็บรวบรวม บันทึก จำแนก และสรุปข้อมูลอันเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจในรูปตัวเงิน ผลงานขั้นสุดท้ายของการบัญชี ก็คือ การให้ข้อมูลทางการเงิน ซึ่งเป็นประโยชน์แก่บุคคลหลายฝ่าย และผู้ที่สนใจในกิจกรรมของกิจการ

สมุดบัญชีรายรับรายจ่าย หมายถึง สมุดบัญชีที่แสดงให้เห็นแหล่งที่มาของรายรับและรายจ่ายประจำวัน ประจำเดือน และประจำปี โดยแยกรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและแสดงสู่การใช้จ่ายเงินเพื่อเตือนใจการใช้จ่ายเงิน และการออมเงิน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การมุ่งเน้นความสมดุล องค์กรร่วม และยั่งยืน ที่เน้นหลักความพอประมาณที่มีภูมิคุ้มกันผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์ ถือว่าเป็นแนวทาง “การเดินสายกลาง” ทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

เศรษฐกิจชุมชน คือ ระบบการผลิต การแลกเปลี่ยนและการวิภาคของชุมชนที่มีความสอดคล้องกับชีวิตเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม(วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, 2546, หน้า 189) เศรษฐกิจชุมชนมิใช่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่สนับสนุนให้ผู้เป็นเจ้าของ “ทุน”แสวงหาประโยชน์สูงสุดเพื่อตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็มีใช้ระบบเศรษฐกิจที่ควบคุมโดยรัฐและบงการจากรัฐ เศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบ

ที่สมาชิกของชุมชนร่วมกันบริหารจัดการโดยมุ่งให้บรรลุถึง ความพอเพียง ความเป็นธรรม และ ความสงบสุข ภายในชุมชน

วิสาหกิจชุมชนคือ การประกอบการขนาดย่อมและขนาดจิ๋วของชุมชนเพื่อจัดการ "ทุน" ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง (SMCE -Small and Micro Community Enterprise) วิสาหกิจชุมชนขนาดย่อมมีสมาชิกมากกว่า 15 คน วิสาหกิจชุมชนขนาดจิ๋ว มีสมาชิกตั้งแต่ 5 คนถึง 15 คน(สมบัติ สิงฆราช, 2549, หน้า 177)

